

*Zveza Prijateljev
Mladine Slovenije®*

28. otroški parlament

ŠOLSTVO IN ŠOLSKI SISTEM

Zbornik za mentorje/-ice in koordinatorje/-ice
otroških parlamentov

Ljubljana, september 2017

Izdala: Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), Dimičeva 9, Ljubljana
Tel: 01/23 96 720, Faks: 01/23 96 722
E-pošta: info@zpms.si
Spletna stran: www.zpms.si

Predsednica: Darja Groznik
Generalna sekretarka: Breda Krašna
Predsednik Nacionalnega odbora za otroške parlamente: Uroš Brezovšek

Oblikovanje naslovnice: Alenka Trotovšek
Priprava gradiva: Petra Zega

Naklada: 250 izvodov
Leto izida: 2017

Publikacija je brezplačna.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37(497.4)(082)

ŠOLSTVO in šolski sistem : 28. otroški parlament : zbornik za mentorje/-ice in
koordinatore/-ice otroških parlamentov / [priprava gradiva Petra Zega]. - Ljubljana : Zveza
prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), 2017

ISBN 978-961-6331-61-6
1. Zega, Petra 2. Otroški parlament (28 ; 2017 ; Ljubljana)
291687936

KAZALO

Dr. Maja Makovec Brenčič

NAGOVOR.....3

Uroš Brezovšek

PREDSTAVITEV SPREMEMB V NOvem ŠOLSKEM LETU5

Ana Bogdan Zupančič

ENAKOVREDEN ODNOS Z UČENCEM – KAJ PA MOJA AVTORITETA?.....11

Tilka Jamnik

SEZNAM PRIPOROČENIH KNJIG – ŠOLSTVO IN ŠOLSKI SISTEM.....17

Sašo Kronegger

ODKRIVANJE SKOZI DIALOG – KAKO SKOZI POGOVORE Z
MLADIMI RAZISKOVATI RAZNOLIKOST POGLEDov?.....23

Prispevek za 2. del izobraževanja:

Katja Bizjak

ŠOLA ZA ŽIVLJENJE – KAKO (SE) UČITI NA DRUGAČEN NAČIN?.....31

Spoštovani mentorji in regijski koordinatorji otroških parlamentov!

Tema, ki so jo izbrali otroci za Otroški parlament v novem šolskem letu, je izjemno zanimiva za vse nas - šolstvo in šolski sistem. Veselim se razmišljanj, kako šolstvo vidijo otroci, kako o njem razmišljajo, kakšni so njihovi predlogi in pobude o šolskem sistemu, v katerega so tesno vpeti, a morda premalokrat o njem vprašani.

Otroški parlament ocenjujem kot odlično javno tribuno otrok, ki nam, politikom na lokalni in državni ravni, vsako leto nastavi ogledalo, da se zazremo vanj. Pa tudi institucijam in družbi nasploh. Prav je, da jih pozorno poslušamo, saj je njihovo videnje pogosto drugačno od našega, odraslega.

Vse prepogosto so prav osnovnošolci pri družbeno aktualnih temah preslišani ali prezrti z izgovorom, da so še premladi, da bi se lahko opredelili do takšnih vprašanj. Menim, da to ne drži. Že od mladih nog jim je treba dati priložnost, da izrazijo svoje mnenje in jih tako spodbuditi za aktivno državljanstvo v odraslosti. Zato je prav, da jim prisluhnemo in jih spodbujamo k razmišljanju, tudi izven okvirov, v katere smo odrasli vse prevečkrat ujeti.

Otroški parlament vidim kot odlično pot, kako vzgojiti mlade v razmišljujoče odrasle, v ljudi, ki jim je mar in so za to pripravljeni tudi kaj postoriti. Se aktivirati in se aktivno vključiti v družbeno in politično življenje.

V 27 letih, odkar imamo Otroški parlament, so otroci izbrali številne relevantne teme. Nabor je res izjemen. Tema, ki je pred vami tokrat, je zame in za moje sodelavke in sodelavce kot načrtovalce politike na področju izobraževanja, še posebej zanimiva. Prepričana sem, da bomo slišali veliko zanimivih stališč, predlogov in idej, ki nam bodo lahko v pomoč.

Spodbujajte mlade, da ubesedijo vse tisto, kar skozi leta, ki jih prebijejo v šolskem sistemu, opazajo, naj povedo, kako bi ga oni oblikovali sami, kaj pogrešajo in kaj jim je všeč. Morda bodo povedali, kakšen je njihov pogled na učenje tujih jezikov, kaj menijo o učbenikih iz šolskih skladov, se v šoli počutijo dovolj varne, je šola zanje spodbudno okolje in še marsikaj drugega. Šolstvo je dinamično in se v njem ne prestando veliko dogaja. Zavedajoč se pomena znanja za družbo in državo, so v njem nujni preišljeni koraki.

Poslušati se, si prisluhniti in se slišati – to je temelj, na katerem bomo tudi v prihodnje šolski sistem oblikovali skupaj z vami.

Vam in mladim parlamentarcem želim uspešno delo v prihodnjih mesecih. Z zanimanjem pričakujem prihodnje leto in čakam konstruktivne predloge, ki jih tudi Otroškem parlamentu zagotovo ne bo primanjkovalo.

Srečno!

Dr. Maja Makovec Brenčič

Ministrica za izobraževanje, znanost in šport

Uroš Brezovšek

Predsednik Nacionalnega odbora za otroške parlamente

uros.brezovsek@zpmkk.si

PREDSTAVITEV SPREMEMB V NOVEM ŠOLSKEM LETU

Spoštovani mentorji in regijski koordinatorji,

program Otroški parlamenti® je od začetkov do danes prehodil pomembno pot. V letošnjem šolskem letu poteka že 28. leto zapored. V program je vključenih veliko slovenskih osnovnih šol, vas - mentorjev in regijskih koordinatorjev - ter učencev. To je odraz pomena programa, hkrati pa je tudi priznanje za naše skupno uspešno delo.

Večkrat se sprašujemo – tako mi kot tudi vi – ali potrebujemo v programu spremembe? Smo zadovoljni s tem, kar imamo? Kam nas vodi pot Otroškega parlamenta? Se moramo prilagoditi spremembam, s katerimi se soočamo vsakodnevno? Kako slediti dogajanju v družbi, tehnološkemu razvoju in novejšim generacijam otrok?

Da bi našli odgovore na ta vprašanja, smo spomladi organizirali moderirano srečanje, ki so se ga udeležili predstavniki vseh vključenih v Otroški parlament: nekaj regijskih koordinatorjev, nekaj mentorjev in tudi nekaj mladih parlamentarcev. Namen skupnega ustvarjalnega dopoldneva je bil najti pot razvoja programa v prihodnje.

Na srečanju so sledili smernicam, ki so bile postavljene že leta 2011. Smernice so zapisane tudi v E-priročniku, ki ga v pdf. obliki najdete na spletni strani

<http://www.zpms.si/programi-in-projekti/otroski-parlament/> (spodaj na strani, med uporabnimi gradivi). Te smernice so strnjene v 3 ključne misli, na podlagi katerih lahko gradimo naprej:

IZ DEBATE V AKCIJO

IZ VSEBINE V PROCES

OD POUČEVANJA DO MODERIRANJA

V E-priročniku si velja ponovno prebrati, kaj te misli pomenijo. Udeleženci izobraževanja boste na letošnjem izobraževanju obnovili in se spomnili, kako lahko pozitivno spodbujate učence k razmišljanju o spremembah v šolstvu in šolskem sistemu, ki je letošnja tema. Več poudarka boste poskusili dati akciji, procesu, vašemu odnosu do učencev in seveda obratno – odnosu učencev do vas. Od vas se pričakuje moderiranje učencev.

Ob koncu srečanja so udeleženci predlagali ključne spremembe, za katere smo mnenja, da vanje »zagrizemo« že z letošnjo temo. Verjamemo, da prav vsega ne bomo spremenili že

v prvem letu, vendar se nam zdi vredno poskusiti. V nadaljevanju navajamo 3 ključne spremembe.

Ključne spremembe za delo v prihodnje so:

1. Otroški parlament z eno temo poteka 2 leti:
 - prvo leto potekajo diskusije in priprava predlogov na način, kot je to potekalo do sedaj. Pred zaključkom šolskega leta je organiziran Nacionalni otroški parlament, kjer otroci predstavijo odločevalcem svoje predloge;
 - drugo leto je namenjeno udeležanju sklepov na vseh ravneh – torej od šolske, lokalne, regionalne in državne ravni. Zaključek drugega leta je ponovno Nacionalni parlament, kjer otroci predstavijo odločevalcem, kaj so oni naredili in jih pozovejo, da predstavijo konkretne spremembe na državnem nivoju.
2. Postavi se jasna (piramidna) struktura s strani ZPMS – navodila mentorjem, regijskim koordinatorjem, otrokom. Izobraževanje mentorjev – jasna navodila in aktivnosti za doseg ciljev.
3. Vključevanje bivših parlamentarcev in lokalnih društev in zvez prijateljev mladine tam, kjer šole ne sodelujejo - da se zagotovi regijska pokritost in vključevanje vseh otrok.

Prvo točko (prvo alinejo) sprememb bomo skušali vsi skupaj v letošnjem letu izpeljati na izbrano temo tako kot do sedaj. Druga alineja pa bo trši oreh in bo zahtevala večji angažma in napor pri udeležanju sklepov na vseh ravneh.

Drugo točko bomo poskušali razdelati v nadaljevanju. V obliki piramidne strukture najdete, kdo je organizator česa in časovni okvir.

»Navodila« ali raje smernice se nam zdi dokaj težko zapisati, saj smo na izobraževanjih (še posebej regijskih delih) že večkrat govorili o primerih dobrih praks, o poteku otroških parlamentov, itd. Dejstvo je, da ste mentorji mešana skupina ljudi – tistih, ki ste mentorji že dalj časa in tistih, ki ste mentorji na novo. Nekaterim so stvari znane in posledično dolgočasne, ker jih vedno znova poslušate, drugim so stvari nove in imate občutek, da bi potrebovali še več informacij.

Kljub temu pa poskusimo zapisati nekaj smernic, da bo delo v šoli in tudi kasneje na višjih nivojih lažje steklo:

Mentorji:

- udeležite se izobraževanja, ki vsako leto poteka v septembru,
- seznanite s temo svoje kolege učitelje, razrednike, vodstvo šole in se povežite z njimi, da razredniki v svojih razredih začno »poizvedovati« pri učencih, o čem v zvezi s temo bi se želeli pogovarjati,
- povežite se s šolsko knjižnico in učencem omogočite prebiranje knjig, ki so vsako leto navedene v seznamu priporočene literature, ki lahko služi kot izhodišče pogovorov z učenci (tudi v tem zborniku, na str. 17),
- za pogovore z učenci spodbudite tudi učitelje nižje stopnje (večkrat poudarjamo, da je zaželeno, da s temo Otroškega parlamenta »diha« cela šola),
- pri otroškem parlamentu skušajte stopiti iz »poučevalskih čevljev« v moderatorske (ni vam treba otrok učiti o temi, skušajte pridobiti vsebino iz njih samih). Vaša vloga je, da jih vodite skozi pogovore. Skupaj z njimi si postavite cilje, ki bodo realni in jih skušajte doseči. Učenci v otroškem parlamentu niso ocenjeni.
- organizirajte šolski parlament in povabite predstavnike vseh oddelkov (razredov). Naj povedo, kaj v zvezi s temo so se pogovarjali v razredih in kakšne so njihove ugotovitve. Na šolski parlament lahko povabite tudi koga od gostov, ki bo učencem zanimiv in ga bodo lahko spraševali stvari, ki jih zanimajo (izbor gosta je odvisen od teme).
- na šolskem parlamentu naj učenci sami izmed sebe izberejo svoje predstavnike, ki jih bodo zastopali na parlamentu na višjem nivoju (mestnem, občinskem, medobčinskem nivoju).
- otroški parlamenti naj ne bodo tekmovanje za udeležbo na višjem nivoju.

Regijski koordinatorji:

ZPMS ima za potrebe izvedbe programa Otroški parlamenti Slovenijo razdeljeno na 20 regijskih koordinacij.

- regijski koordinatorji so predstavniki naših društev in zvez po Sloveniji (nekateri zaposleni pri društvih in zvezah, nekateri prostovoljci); seznam reg. koordinatorjev in področja, ki jih pokrivajo, najdete v E-priročniku,
- so vmesni člen med šolami in Zvezo prijateljev mladine Slovenije (skrbijo za obojestranski pretok informacij: šole – ZPMS),

- organizirajo mestne/občinske/medobčinske in regijske parlamente (v prostorih lokalnih skupnosti ali katere od šol, povabijo goste, itd.),
- učenci iz šol nadaljujejo z razpravami in sprejmejo zaključne misli, ki jih bodo predstavili na regijskih otroških parlamentih in kasneje na nacionalnem otroškem parlamentu,
- učenci ponovno sami izmed sebe izberejo svoje predstavnike za regijske parlamente in na regijskih parlamentih za nacionalni otroški parlament,
- na nacionalni parlament gre lahko le določeno število predstavnikov iz posamezne regije (glede na št. šol v posamezni regiji),
- kot pomoč pri izvedbi regijskih parlamentov je zaželeno, da se vključijo tisti učenci, mladi parlamentarci, ki že imajo izkušnjo parlamenta (tisti, ki so že v srednji šoli, pa še želijo sodelovati).

Zveza prijateljev mladine Slovenije:

- organizira pripravljalni sestanek pred zasedanjem nacionalnega parlamenta:
 - v Ljubljani, navadno 2-3 tedne pred nacionalnim parlamentom,
 - vabljeni sta po 2 predstavnika učencev iz posamezne regije (eden od njiju je kandidat za predsednika nacionalnega otroškega parlamenta),
 - predlogi kandidatov za delovno predsedstvo,
 - seznanitev s pomenom ter potekom nacionalnega parlamenta in vlogami, ki jih prevzamejo mladi,
- zbere poročila/zaključke z regijskih parlamentov, pripravi nabor tem za prihodnji otroški parlament (v tem šolskem letu to ne bo potrebno, če je »Šolstvo in šolski sistem« tema za dve leti).
- organizira nacionalni otroški parlament v Državnem zboru RS:
 - spoštovanje pravil, ki jih ima Državni zbor – vsi, ki smo udeleženi,
 - udeležba določenega št. učencev in njihovih spremljevalcev s posameznih regij,
 - priprava dokumenta (magnetogramski zapis/transkript/ nacionalnega parlamenta) in ključnih sporočil, ki jih naslovi na odločevalce.
- priprava in organizacija izobraževanja za mentorje na izbrano temo (temo izberejo učenci na nacionalnem parlamentu – v tem šolskem letu to ne bo potrebno)

Kje najdete dodatno gradivo in informacije?

1. Spletna stran www.zpms.si
in <http://www.zpms.si/programi-in-projekti/otroski-parlament/>
Spodaj na tej strani najdete tudi uporabna gradiva.

2. Regijski koordinatorji

Seznam s kontakti najdete v E-priročniku (str. 14)

[http://www.zpms.si/data/upload/E_prirocnik_POSODOBLJEN_2016_v1\(1\).pdf](http://www.zpms.si/data/upload/E_prirocnik_POSODOBLJEN_2016_v1(1).pdf)

3. ZPMS:

- Strokovna sodelavka za program:

Petra Zega, petra.zega@zpms.si (info@zpms.si), 01 23 96 712, 031 735 674

- Predsednik Nacionalnega odbora za otroške parlamente:

Uroš Brezovšek, uros.brezovsek@zpmkk.si

Program, v katerem sodelujete, ima dolgo tradicijo. Ohraniti si ga želimo tudi v prihodnje. Pokazale so se potrebe po spremembah in dobro bi bilo ugotoviti ali gredo spremembe v pravo smer. To se bo pokazalo v naslednjih dveh ali nekaj več letih. Želimo vam uspešno in motivirano delo z učenci!

*Utrinek z dela v skupini na nacionalnem otroškem parlamentu, 2016.
Foto: Jaka Fefer*

Ana Bogdan Zupančič, univ. dipl. soc. ped.

Asistentka za področje soc. ped. na UP Pedagoška fakulteta

ana.bogdan.zupancic@pef.upr.si

ENAKOVREDEN ODNOS Z UČENCEM - KAJ PA MOJA AVTORITETA?

Glede na temo letošnjega parlamenta, bomo v prispevku na kratko spregovorili o tem, kakšno mesto zasedajo odnosi med učitelji in učenci v trenutnem šolskem sistemu. Rezultati nedavne raziskave (Bogdan Zupančič, v tisku) o odnosni kompetentnosti strokovnih delavcev v osnovni šoli, so pokazali, da je to področje »zanemarjeno«, ni sistemsko regulirano in zato prepuščeno osebni odgovornosti in motivaciji vsakega posameznega strokovnega delavca.

Danes pogosto slišimo, da učitelji nimajo več nobene avtoritete v odnosih z učenci in starši. Pa je to res? Kaj se pravzaprav dogaja na področju odnosov, predvsem tistih, ki jih strokovni delavci vzpostavljamo z učenci?

Pri odgovorih na ta vprašanja bomo sledili odnosnemu razmišljanju (Frelin, 2013), ki vidi edukacijo kot komunikacijo, se zaveda recipročnosti v profesionalnih odnosih z otroki in mladostniki ter predvideva ranljivost vloge strokovnih delavcev. Ukvarja se tudi s konceptoma pedagoškega odnosa (Krajncan in Bajželj, 2008) in odnosne kompetentnosti (Juul in Jensen, 2010), kot pomembnima segmentoma tovrstnega razmišljanja v sodobnih pedagoških paradigmah.

Omenjene paradigme poudarjajo pomembnost kvalitetnih odnosov, ki so temelj za čustveno toplo in sprejemajoče vzgojno okolje, ki je pomembno predvsem zaradi razvoja zdravega samospoštovanja in celostnega razvoja otrok, mladostnikov. Kot pravi Juul (2017) to ne pomeni, da moramo otrokom omogočiti, da kar naprej dokazujejo, kako so najboljši in najuspešnejši, ampak predvsem to, da se čutijo za nekoga dragoceni, vredni – govorimo torej o potrebi čutiti se vrednega za tiste, ki so ti dragoceni. Smo torej učitelji in drugi strokovni delavci v očeh otrok dragoceni in to toliko, da vplivamo na njihov razvoj samospoštovanja? Zagotovo smo dragoceni vsaj za nekatere otroke, še posebej za tiste, ki zaradi različnih psihosocialnih in ekonomskih razlogov tega ne dobijo v domačem, primarnem vzgojnem okolju, kar kažejo tudi nekatere študije, ki jih omenja Kiswardayeva (2014, v Juul, 2014).

Kako lahko otrokom omogočimo, da se počutijo vredne? Tako, da z njimi vzpostavljamo kvalitetne odnose, ki temeljijo na spoštovanju, enakovrednosti in dialogu. Govorimo o t.i. pedagoških odnosih, katerih kvaliteto in zavestnost opredeljujejo procesi na vsaj šestih področjih (Krajncan in Bajželj, 2008): osredinjenost na naloge in osebe, simetrija in

asimetrija odnosa, fleksibilnost in doslednost, prevzemanje in predajanje odgovornosti, zadržanost in angažma, bližina in distanca.

Glede na storilnostne tendence osnovne šole, katerim bolj ali manj »podležemo« tudi zaposleni strokovni delavci, bi lahko rekli, da v šoli prevladuje osredinjenost na naloge, ki jih zahteva učitelj, kar govori o asimetričnem odnosu, kjer je pomembna predvsem doslednost ob kaznovanju tistih, ki jih ne izpolnijo. Na ta način učitelj v veliki meri sam prevzema odgovornost za učenčevo uspešnost in se sam zelo angažira v tem, da bi učenca na nek način motiviral, vendar pa ne na ravni odnosa, ampak s formaliziranimi postopki in ukrepi. Omenjeno ni dobra osnova za odpiranje razuma, za katerega je že Platon rekel, da se odpira le prek emocij (Kiswarday, 2014, v Juul, 2014). Otroci (še posebej do 10., 12. leta) se namreč učijo za nas odrasle, učitelje, starše, saj si želijo naše pozornosti in kot pravi Kiswardayeva (2014, prav tam), je za njih smisel učenja odnos in ne rezultat. Tudi za nas odrasle, bi moralo biti tako.

Verjetno se tu pojavi pomislek češ, v teoriji se to sliši zares lepo, vendar pa prakse kažejo, da učitelji nimamo več nobenega spoštovanja s strani učencev in staršev, kljub temu, da mi učence spoštujemo in se zavzemamo, da bi z njimi vzpostavili kvalitetne odnose. Kako to počnemo in na kakšen način je to naše prizadevanje povezano z avtoriteto?

Juul in Jensenova (2010) pišeta o tem, da je bila v preteklosti pedagogom že z njihovim statusom in vlogo določena avtoriteta, ki ni dopuščala dvomov in kritik. Tak koncept avtoritete pa se razlikuje od osebne avtoritete, ki jo Shultz Jørgensen (1999; v Juul in Jensen, 2010, str. 122) definira kot sposobnost in voljo, »da se v profesionalne odnose podajamo s kar največjo avtentičnostjo, to pomeni s čim večjim ujemanjem profesionalnih in osebnih vrednot, poklicne angažiranosti, samospoštovanja in notranje odgovornosti.« Pri čemer gre bolj kot za količino (največjo, čim večjim) za kakovost v soodvisnosti med avtentičnostjo in avtoriteto, s katero se učitelj, pedagog v določenem trenutku odziva glede na lastno izvajanje avtoritete.

Avtentičnost in posledično osebna avtoriteta sta le četrtina odnosne kompetentnosti, ki vsebuje še tri bistvene elemente: *videnje* otroka, njegovih specifik in ugaševanje ravnanja nanj, *vodstvo*, v povezavi s sposobnostjo načrtovanja in uresničevanja pedagoških procesov, brez poškodovanja otrokove osebne integritete in *odgovornost*, kjer gre za to, da je odrasli odgovoren za kvaliteto odnosa (prav tam). In kot vidimo v tem primeru, se osebna avtoriteta in enakovrednost ne izključujeta ampak sta osnovi za odnosno kompetentnega strokovnega delavca.

Koncept odnosne kompetence se, kot smo že omenili, navezuje predvsem na profesionalne odnose, saj naj bi bili ti bolj zavestni, razumski in naj bi vsebovali natančnejši pregled nad dogajanjem v odnosih. Avtorja (prav tam, str. 163) menita, da bi si morali kot enega osrednjih pedagoških izzivov postaviti kombinacijo otrokove eksistencialne ranljivosti in sposobnosti prilagajanja, iz česar sledi »odločilno etično vprašanje, zakaj in kako učinkuje tisto, kar počnemo.« Pri postavljanju tovrstnih vprašanj gre za avtorefleksivne momente, ki so po našem mnenju ključni za enakovrednost,

spoštovanje v odnosih in vzpostavljanje ter ohranjanje osebne avtoritete. Z analizo lastnega vedenja in pristopov, ki bi morala biti »samoumevna« in vsakdanja praksa pedagoških delavcev, ugotavljamo razloge za reakcije, ustreznost reakcij in vpliv le-teh na druge, na naše učence. Smo v reakcijah vedno spoštljivi? Damo učencem občutek, da smo enako vredni? Ohranimo samospoštovanje?

Galimberti (2015) se sprašuje ali v šolah sploh še obstajajo učitelji, ki krepijo samozavest in prisluhnejo učencem in poudari, da nekateri le še »brezdušno podajajo snov« (prav tam, str. 28) ter, da so čustveno vzgojo pregnali iz šole. Tudi Zlokovičeva (2009) je mnenja, da je v aseptičnem kurikulumu, vzgojno in socio-emocionalno izobraževanje zanemarjeno. Fielding (2006; v Frelin 2013) meni, da se šole in druge vzgojno izobraževalne ustanove razlikujejo po tem, kateri odnosi prevladujejo – osebni ali funkcionalni. V sodobni neoliberalistični šoli so v ospredju funkcionalni odnosi, ki zagotavljajo učinkovitost in uspešnost (predvsem v smislu učnih dosežkov), na račun osebnih odnosov. Slednji so temeljni le v ti. na osebo naravnanih učečih se skupnostih, kjer se funkcionalni odnosi uporabljajo zgolj v korist osebnih (Fielding, 2006; v Ferlin, 2013).

Juul (2014) na nek način poudarja, da bi za spremembe šolskega sistema in šole v smeri odnosne naravnosti in naravnosti na osebe, morali sodelovati učitelji, starši in učenci. Predvsem slednjim bi morali prisluhniti kot enakovrednemu partnerju in se od njih učiti drznosti in pripravljenosti tvegati, o čemer natančneje govori Siegel (2014). To, kar nas pri mladostnikih pravzaprav moti je, da se nam zdijo včasih nepremišljeni, da si želijo tveganih, nevarnih situacij, da bodo lahko preizkusili svoje meje na različnih področjih. Vendar, če pogledamo to vedenje z druge plati, lahko v njem opazimo velik potencial, naravnost in željo po spremembah, ki s seboj vedno prinaša tveganje, izstop iz cone ugodja in zahteva pogum ter krepí osebno odgovornost. Kaj niso to »lastnosti«, ki omogočajo spremembe? In kakšna bi bila »mladina« po naši meri? Ubogljiva, poslušna, pokorna?

Nikakor ne. Tega se še posebej zavedajo učitelji, mentorji otroškega parlamenta, ki želijo spodbuditi to drznost in pripravljenost tvegati ter jo želijo usmeriti v asertivno soočanje z vsakodnevnimi frustracijami, kot posledicami šolskega življenja in sistema. Te mlade ljudi želijo usmeriti v kritično razmišljanje in argumentirano izražanje. Vsak izmed njih se zaveda, da so na vsaki šoli, ki je pravzaprav država v malem, odločilni dejavnik ljudje (Voelchert, 2014, v Juul, 2014) in mnogi izmed njih jemljejo njihovo delo kot najvišje poslanstvo – »biti učitelj otrok, ki ti zaupajo z vso predanostjo« (prav tam, str. 15).

Ta predanost je ključ, ki nam odpre vrata v odnos z učencem in omogoča, da se prične proces vzajemnega učenja, sobivanja ali celo sožitja. Juul (2014) sožitje med učiteljem in učencem opredeli kot gonilo sprememb šolskega sistema in letošnji šolski parlament je več kot odlična priložnost za udejanjanje takega sožitja pri iskanju odgovora na vprašanje, »zakaj se vsi pritožujejo nad sistemom a ga še naprej vestno podpirajo?« (prav tam, str. 15). Kar se verjetno sprašujejo tudi »naši« mladostniki, ko poslušajo jamrajoče monologe odraslih, ki trenutno stanje sprejemajo kot naravni pojav, s katerim se je treba sprijazniti (prav tam).

To, da odrasli vzgajamo predvsem prek modeliranja oz. zgleda, čivkajo že ptički na vejah, vendar pa pri govoru o otrocih in mladini, ki so danes apatični, nemotivirani, nekritični, neodgovorni, na to pozabimo, čeprav so slednji pravzaprav naše ogledalo. Smo odrasli kritični, prevzemamo osebno odgovornost in kaj se je zgodilo z našo kolektivno odgovornostjo?

Kot da bi nas turbokapitalizem, ki mu ustreza, da se ukvarjamo z odnosom do sebe in svojih »potreb« (ki so velikokrat le želje), nadvladal s svojo težnjo po individualizaciji in izolaciji posameznika, ki na tak način postaja idealni potrošnik, ki mora čim več zaslužiti, da bo lahko zadovoljil vse svoje želje in tako postal srečen. Od tod torej vprašanja mladostnikov, kaj bom imel od tega, da pomagam sošolcu? Zakaj moram nekaj delati, če nisem plačan za to? Kdo jih je naučil, da moraš biti za vse plačan? Kdo je dal otrokom in mladini sporočilo, da je edino kar šteje dobra ocena ali denar?

Galimberti (2015) pravi, da kolektivno, ki je bilo nekoč udejanjeno v skupnostih, izumira, pravi tudi, da nimamo več prostega časa v pravem pomenu besede – torej nestrukturiranega, neorganiziranega, nenačrtovanega časa, kjer se zgodijo spontane stvari in navežejo naključni, spontani odnosi, ko kdaj pa kdaj nastopi dolgčas ter prostega časa, ki je bil v skupnosti namenjen tudi skrbi za majhne otroke in ostarele. Ko bodo mladi zopet odkrili vrednost prostega časa, bomo na poti k boljšemu jutri, še pravi avtor (prav tam). Nam bo ta prosti čas omogočil, da bomo razmišljali tudi širše, da nas bo skrbelo tudi za to, v kakšnem svetu bodo živeli naši vnuki in kako si želimo skrbeti drug za drugega, ko bomo ostareli?

Volechert (2014, v Juul 2014) pravi, da je dobro počutje otrok odvisno od tega, kakšne odnose imajo njihovi pomembni drugi med seboj. Glede na to, da se v šolah ugotavlja, da vedno več otrok na takšen ali drugačen način izraža stisko (s »težavnim« oz. izstopajočim vedenjem), bi lahko sklepali, da velikemu številu odraslih medsebojni odnosi ne uspevajo najbolje. Je morda razlog v tem, da primanjkuje (prostega) časa? Menimo, da je to eden od najpogostejših odgovorov, ko gre v odnosih kaj narobe: »Če pa za to ni časa!«, »Ne morem se jaz cele ure pogovarjati in razčiščevati konfliktov, če pa imam za predelati toliko snovi!« Pri tem pa se pozablja na to, da kot pravi Volechert (prav tam, str.16), »raven odnosov vpliva na raven vsebine.« Kar pomeni, da nas zdrave delajo okoliščine, »v katerih vidimo smisel svoje dejavnosti, doživljamo samouresničitev in v njih najdemo manevrski prostor za svojo ustvarjalnost, imamo občutek, da nismo nemočni in ko so okoliščine transparentne« (prav tam, str. 17). Kako zdrave so delovne okoliščine učiteljev in učencev v slovenskem šolskem sistemu in koliko časa bomo še dajali prednost storilnosti in učinkovitosti namesto odnosom, altruizmu in empatiji?

Letos imajo mentorji otroškega parlamenta še posebej pomembno nalogo, ustvariti pogoje za sožitje z učenci, iz katerih bomo lahko vsi črpali energijo za uveljavljanje sprememb v šoli in šolskem sistemu. To pa bodo udejanjali z vzpostavljanjem enakovrednega odnosa z njimi, z osebno avtoriteto in vodenjem, ob katerem si bo njihov učenec lahko mislil »ta človek ne ravna z menoj tako, da bi se jaz moral zdeti samemu sebi

nepristen, ampak dobivam od njega nekaj, kar mi omogoča rast. OD NJEGA SE HOČEM UČITI.» (prav tam, str. 18).

Literatura in viri:

Bogdan Zupančič, A. (»v tisku«). Odnosna kompetenca strokovnih delavcev v osnovni šoli. V Freizeit- und Bildungswissenschaft. Achen: Shaker-Verlag

Frelin, A. (2013). Exploring Relational Professionalism in Schools. Rotterdam: Sense Publishers.

Galimberti, U. (2015). Miti našega časa. Ljubljana: Modrijan.

Juul, J. in Jensen, H. (2010). Od poslušnosti do odgovornosti. Radovljica: Didakta.

Juul, J. (2014). Šolski infarkt: kaj lahko storimo, da bo šlo otrokom, staršem in učiteljem bolje. Celovec: Mohorjeva družba.

Juul, J. (2017). Agresivnost: nov in nevaren tabu. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Krajncan, M. in Bajželj, B. (2008). Odnos – osnova za socialno pedagoško delo. V Krajncan, M., Zorc Maver D. in Bajželj B. (ur.) (2008). *Socialna pedagogika - med teorijo in prakso*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Siegel, D. J. (2014). Vihar v glavi: moč najstniških možganov. Domžale: Pogled.

Zloković, J. (2009). Samopercepcija vzgojnih kompetenc učiteljev in vzgojiteljev ter njihova stališča o starševskih kompetencah. V Cankar, F. in Deutsch, T. (ur.) (2009). *Šola kot stičišče partnerjev*. Ljubljana: ZRSŠ.

*Mladi parlamentarci na zasedanju 27. nacionalnega otroškega parlamenta.
Foto: Jaka Fefer*

mag. Tilka Jamnik¹

Podpredsednica Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS

tilka.jamnik@gmail.com

SEZNAM PRIPOROČENIH KNJIG za otroške parlamente 2017/2018:

ŠOLSTVO IN ŠOLSKI SISTEM

ali nas šola pripravi za življenje; odločitve, ki vplivajo na šolanje; vpis v srednje šole; šola – preveč ur pouka, preveč snovi?; šolanje v Sloveniji in šolanje v tujini – primerjava.²

»Najpomembneje je, da ne nehaš spraševati. Radovednost obstaja z razlogom.«

Jennifer Berne: Na žarku svetlobe: zgodba o Albertu Einsteinu

Na tako zastavljena vprašanja je dostopnega res ogromno informativnega gradiva, vendar so to predvsem prispevki v različnih strokovnih revijah, referati v zbornikih s posvetovanj, tudi novinarski članki v dnevnem časopisju, nadalje raziskovalna, magistrska in diplomska dela. Vsa ta gradiva so manj dostopna, hitro zastarajo in večinoma so bolj zahtevna (manj privlačna) za branje mladim. Kljub temu navajamo nekaj primerov, ki bodo v spodbudo predvsem mentorjem otroških parlamentov; obenem dodajamo povezave na sezname zadetkov v sistemu COBISS/OPAC (da boste videli, koliko je tega gradiva v trenutku, ko pripravljamo ta seznam). Osrednji problem pri izboru pa je naslednji: v tem gradivu je veliko kritike sodobnega šolstva (ne le slovenskega!) in načina izobraževanja – vprašanje je, koliko naj bi to ponudili v razmislek mladim, ki se izobražujejo v tem času in na tem svetu za to življenje? Najbrž je najbolj pomembno, da jih spodbujamo k ustvarjalnosti in raziskovanju, tudi k branju (s katerim nam je potem »vse« dostopno). Priporočamo, da za sezname tovrstnega gradiva prosite predavatelje seminarja, ki bodo vedeli svetovati, kaj je najbolj koristno vzeti v roke, tako mladim udeležencem parlamentov kot njihovim mentorjem.

Dodali smo izbor mladinskih literarnih del, predvsem iz zadnjega obdobja, ki lahko mladim in njihovim mentorjem prispevajo k osveščanju o pomenu izobraževanja in šolstva. Gre za knjige, med katerimi so v tem trenutku morda osrednje: Desa Muck: *Blazno resno o šoli* (slovenske izkušnje), Rosemary McCarney: *Vsak dan je Malalin dan* (mlada pakistanska aktivistka za pravico do izobraževanja žensk po vsem svetu), Jennifer Berne: *Na žarku svetlobe: zgodba o Albertu Einsteinu*, Sherman Alexie: *Absolutno resnični dnevnik Indijanca s polovičnim delovnim časom*. V ta seznam bi lahko vključili tudi mnoga druga

¹ Seznam je avtorsko delo; nekdo drug bi izbral druge vire ☺

² Morda bi prišlo prav tudi kaj iz seznama knjig, ki je nastal pred leti za 25. otroški parlament, 2014 - IZOBRAŽEVANJE IN POKLICNA ORIENTACIJA.

sodobna mladinska literarna dela (tudi vse od Harryja Potterja in Groznega Gašperja do Kapitana Gatnika); vključevali jih boste po svoji presoji, glede na to, kako bo tekla debata v vašem šolskem parlamentu, predvsem pa glede na bralne zmožnosti sodelujočih, njihove potrebe, zanimanje in želje.

SEZNAM INFORMATIVNEGA GRADIVA

Bergant, Milica: **Nove teme pedagoške sociologije in sociologije reforme** . Ljubljana : Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1994. 239 str.

Gržan, Karel: **Ne me --- : slovenski šolski sistem!** Ljubljana : Družina, 2001 (Razpotja življenja), 198 str.

Kompare, Alenka in Rupnik Vec, Tanja: **Kako spodbujati razvoj mišljenja : od temeljnih miselnih procesov do argumentiranja**. Risbe in fotografije Samo Onič. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2016. 327 str.

Likar, Borut et. al.: **Inovativnost za mlade**. Slike in risbe Gregor Kmecl, Ciril Horjak] Ljubljana : Korona plus : Zveza prijateljev mladine Slovenije ; Koper : Visoka šola za management, 2000, 133 str.

Mladina 2000 : slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. znanstvena monografija
[Ljubljana] : Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino ; [Maribor] : Aristej, 2002.

Mladina 2010 : družbeni profil mladih v Sloveniji. Lavrič, Miran et all., znanstvena monografija
iLjubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino ; Maribor : Aristej, 2011

Mladina 2013: življenje v času deziluzij, tveganja in prekarnosti : strnjeno poročilo, e-knjiga
Maribor : Center za raziskovanje postjugoslovanskih družb (CEPYUS) ; Zagreb : Friedrich Ebert Stiftung (FES), 2014. e-dostop:
http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/pdf/Knjiznica_PDF/MLA_DINA_2013_Strnjeno_porocilo.pdf

Prihodnost šole v družbah dela brez dela / uredila Slavko Gaber in Veronika Tašner. Ljubljana : Pedagoška fakulteta, 2017. 208 str.

Se odločaš o svoji poklicni poti?: dan za punce: razmišljaj po svoje!

Zbr. in ured. Barbara Hrovatin. Ljubljana: Združenje delodajalcev Slovenije, 2014, 59 str.
| M | 3. triletje | fotografije, projekt | poklici, šola

To sem jaz, verjamem vase: priročnik za fante in punce.

Spr. beseda Ksenija Lekić, Petra Tratnjek, Alenka Tacol, Nuša Konec Juričič. Celje: Zavod za zdravstveno varstvo, 2010, 151 str.

| 1 | 3. triletje | priročnik, spremna beseda | mladostniki, samopodoba, samozavest

Varoufakis, Yanis: Ta svet je lahko boljši : kako sem hčeri razložil gospodarstvo.

Prev. Jelena Isak Kres. Ljubljana : Cankarjeva založba, 2016. 206. str.

Vega, Emi: 4 naslovi: **Kaj boš, ko boš velika?, Ključ, Zadeva N. N. N., Zojini metulji.**

Ilustr. Emi Vega. Spr. beseda Tone Lamovšek. Ljubljana: Društvo Skupina mladih za osebno rast in zdravo življenje, 2012. (Vodnarji; 2), 79 str.

| 1 | 3. triletje | o avtorjih, spremna beseda | duhovnost, samopodoba, smisel, vrednote

Izobr. sistemi na splošno³:

<https://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/search?ax&kw=izobra%C5%BEEvalni+sistem&kw=slovenija&db=cobib&mat=articles&start=0>

<https://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/search?ax&su=slovenski+%C5%A1olski+sistem&or-su=slovenski+izobra%C5%BEEvalni+sistem&db=cobib&mat=allmaterials&max=100>

Primerjava šolskih sistemov:

<https://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/search?ax&kw=izobra%C5%BEEvalni+sistem&kw=primerjava&db=cobib&mat=articles>

Vpis:

<https://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/search?ax&kw=srednje+%C5%A1ole&kw=vpis&db=cobib&mat=books&max=100>

³ Ta del seznama je nastal – predvsem, da vas navduši število zadetkov ☺ s pomočjo referenčnega servisa Vprašaj knjižničarja: <http://home.izum.si/izum/qp/>

SEZNAM MLADINSKIH LEPOSLOVNIH KNJIG⁴**Knjige za bralce v 1. triletju** (in ne samo za njih 😊)

Berne, Jennifer: **Na žarku svetlobe: zgodba o Albertu Einsteinu.**

Ilustr. Vladimir Radunsky. Prev. Niki Neubauer. Celje : Društvo Mohorjeva družba :

Celjska Mohorjeva družba, 2017, 50 str.

| C | 1. stopnja | Einstein, Albert, 1879-1955 - Biografije - fiziki / radovednost / znanstveniki

Elliott, Peter: **Na poti v šolo.**

Prev. Maja Kraigher. Ilustr. Peter Elliott. Murska Sobota: Pomurska založba, 2012, 25 str.

| C | B- stopnja | velike tiskane črke | osli, šola, vsakdan, živali v domišljiji

Kesič Dimic, Katarina: **Slon pleza na drevo.**

Ilustr. Ivan Mitrevski. Spr. beseda Marjan Šarec, Marija Kavkler. Ljubljana: Buča, 2015, 44 str.

| C | 1. stopnja | spremna beseda, za dislektike, za pogovore o knjigah
| nasilje, šola, učitelji, vzgoja, živali v domišljiji

Kokalj, Tatjana: **Sestrice in pes Grom.**

Ilustr. Ana Zavadlav. Dob: Brin, 2015, 74 str.

| C | 1. stopnja | za branje v nadaljevanjih
| deklice, prijateljstvo, problemi najmlajših, psi, sestre, šola, vsakdan, živali v domišljiji

Koren, Majda: **Eva in kozel.**

Ilustr. Suzana Bricelj. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2006. (Deteljica), 88 str.

| C | 1. Stopnja | deklice, družina, koze, namišljeni prijatelji, šola

McCarney, Rosemary: Vsak dan je Malalin dan

Avtor: Rosemary McCarney in Plan International. Prev. Irena Miš Svobljak.

Dob pri Domžalah : Miš, 2016, 32 str.

| C | 1. stopnja | Yousafzai, Malala (1997-) - Dekleta - Izobraževanje - Otroci – Ženske - Človekove pravice - Knjige za mladino - pogum / vrednote

⁴ Seznam je pripravljen s pomočjo Priročnikov za branje kakovostnih mladinskih knjig, ki jih pripravlja Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo pri Mestni knjižnici Ljubljana:
<http://www.mklj.si/prirocnik/item/451>

Nöstlinger, Christine: **Mini ima talent.**

Prev. Danica Š. Novosel. Ilustr. Christiana Nöstlinger. Ljubljana: Družba Piano, 2010, 64 str.

| C | 1. stopnja | za začetno samostojno branje | deklice, samozavest, šola

Guibert, Emmanuel: 2 naslova. **Ariol: oslič kot ti in jaz; Ariol. Gromski konj.**

Prev. Katja Šaponjić, Anja Golob. Ilustr. Marc Boutavant. Prevalje: Zavod VigeVageKnjige, 2015, 134 str.

| C | 1. stopnja | humor, knjiga je del nanizanke, za oklevajoče bralce
| družina, ljubezen, odraščanje, osli, šola, živali v domišljiji

Landa, Mariasun: **Slon Ptičjesrčni = Elefante corazón de pájaro.**

Prev. Barbara Pregelj. Ilustr. Emilio Urberuaga. Medvode: Malinc, 2013, 34 str.

| C | B- stopnja | besedilo tudi v drugem jeziku, o avtorjih
| drugačnost, sloni, učitelji, živali v domišljiji

Knjige za bralce v 2. in 3. triletju

Alexie, Sherman: **Absolutno resnični dnevnik Indijanca s polovičnim delovnim časom.**

Ilustr. Ellen Forney . Prev. Andrej E. Skubic. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2017. (Odisej). 255 str.

| P | 2. stopnja | za pogovore o knjigah Indijanci - Mladostniki - Rasni odnosi - Belci

Almond, David: **Ime mi je Mina.**

Prev. Metka Osredkar. Dob pri Domžalah: Miš, 2013. (Najnaj), 260 str.

| P | 2. stopnja | dnevnik, o avtorjih, tipografija različna, za pogovore o knjigah
| dekleta, drugačnost, igre besedne, odraščanje, razumevanje, šola

Beckett, Bernard: **Geneza.**

Prev. Irena Duša. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010, 2012. (Odisej), 156 str.

| M | 3. stopnja | za pogovore o knjigah | etika, prihodnost, roboti, šola

Card, Orson Scott: **Enderjeva igra.**

Prev. Matjaž Kotnik. Maribor: Hiša knjig, Založba KMŠ, 2010, 430 str.

| M | 4. stopnja | spremna beseda | bratje, sestre, šola, vojaki

Dahl, Roald: **Matilda.**

Prev. Bogdan Gradišnik. Ilustr. Quentin Blake. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014. (Žepnice), 297 str.

| P | 2. stopnja | ponatis, za pogovore o knjigah
| branje, deklice, drugačnost, družina, knjige, nasilje, superjunaki, šola, učitelji

Douglas, Jozua: **Pošastni učitelj plavanja.**

Prev. Mateja Seliškar Kenda. Ilustr. Elly Hees. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014. (Knjižnica Sinjega galeba; 338), 206 str.

| P | 2. stopnja | za pogovore o knjigah | nasilje, očetje, plavanje, slava, šport, tekmovanje, učitelji, ugrabitve

Gardner, Sally: **Črviva luna.**

Prev. Jaka A. Vojevec. Spr. beseda Sabina Burkeljca. Hlebce: Zala, 2014, 176 str.

| M | 4. stopnja | spremna beseda, za pogovore o knjigah
| dedki, disleksija, drugačnost, družba (skupnost), laž, luna, nasilje, politika, prijateljstvo, šola, tehnika, totalitarizem, upori

Green, John: **Kdo si, Aljaska?**

Prev. Ana Barič. Spr. beseda Breda Sobočan. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014. (Odisej), 280 str.

| M | 4. stopnja | spremna beseda
| krivda, mladostniki, nesreče, prijateljstvo, smrt, šola, zaljubljenost, žalovanje

Muck, Desa: **Blazno resno o šoli.**

Ilustr. Matej De Cecco. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Blazno resno o ...), 213 str.

| P | 2. stopnja | humor, o avtorjih, ponatis, spremna beseda | šola

Pregl, Slavko: **Geniji brez hlač.**

Ilustr. Gašper Rus. Radovljica: Didakta, 2009, 240 str.

| M | 3. stopnja | o avtorjih | fantje, mladostniki, novinarstvo, odraščanje

Sašo Kronegger, univ. dipl. soc. ped.,
3P izobraževanje in svetovanje
saso.kronegger@gmail.com

ODKRIVANJE SKOZI DIALOG - KAKO SKOZI POGOVORE Z MLADIMI RAZISKOVATI RAZNOLIKOST POGLEDOV?

Otroški parlament ni le vsakoletni dogodek, temveč je pristop, ki mlade spodbuja k razvoju aktivnega državljanstva. Tega se ni mogoče naučiti iz znanja drugih. Zahteva lastno izkušnjo in ravno to je tisto, kar poskušamo mladim, v varnem okolju dejavnosti, povezanih z otroškim parlamentom, zagotoviti. V preteklih letih je bil večji poudarek v izobraževanju mentorjev namenjen prav ustvarjanju varnega okolja in podpori mladim, v obliki moderiranja in mentorstva.

Letošnje leto prinaša spremembe pri delu. Posamezni temi se bodo mladi parlamentarci posvečali dve leti, to pa še bolj izpostavlja potrebo po sistematični in kontinuirani podpori učencem, tako v obdobju raziskovanja stanja in priprave predlogov za spremembe kot tudi pri uveljavljanju predlogov, zagovorništvu sprememb in sodelovanju z odločevalci.

Vprašanja, s katerimi se mentorji pogosto soočate so: Kako do resničnih mnenj otrok in mladih? Kako jih spodbuditi k razmišljanju? Kako spodbujati k delu, pa hkrati ne zbujati nerealnih pričakovanj? Kako ustvarjati prostor, v katerem je varno razmišljati, sanjati in predlagati spremembe? Na del teh vprašanj bomo poskušali odgovoriti v besedilu, ki sledi.

Kako ustvarjati varen prostor?

Varen prostor je prostor, v katerem mladi lahko sami izkušajo in preizkušajo, izrazijo svoje mnenje brez obsojanja in lahko govorijo brez skrbi, da bi njihovo mnenje imelo posledice izven tega kroga. Hkrati mentor v varnem okolju deluje kot amortizer in prevajalec med svetom odraslih in svetom mladih. Mladi ne razumejo besed, ki jih uporabljajo odrasli, ne znajo brati med vrsticami in si ne znajo razložiti vsega, s čemer se soočamo odrasli. Zato mentor ustvarja okolje, v katerem so mladi zaščiteni pred prevelikimi posledicami svojih ravnanj in želja (postavlja nujne meje za zaščito njihovih interesov), hkrati pa mlade podpira pri vstopanju v komunikacijo z drugimi (mladimi in odraslimi).

Prostor izkustvenega učenja oziroma učenja aktivnega državljanstva se razlikuje od običajnega šolskega prostora. V učenju aktivnega državljanstva učitelj (mentor) veliko več dela opravi z odnosom kot s samo vsebino, s katero se ukvarjajo. Delo z odnosom pa zahteva individualno posvečanje mladim, prepoznavanje potreb posameznika, razumevanje, kaj se s posameznikom dogaja, predvsem pa odpiranje samega sebe, da se lahko mladi učijo od mene, kot modela oziroma vzora.

Odpiranje posameznikov za odnos prinaša s seboj kopico novih vprašanj, ki jih v šolskem okolju pogosto pospravimo za masko avtoritete. Kako naj ravnam s svojo ranljivostjo? Kdaj naj mladim odkrito odgovorjam o vsem in kdaj me le preizkušajo, ker želijo videti moje meje? Kako bližji odnos razumejo in doživljajo učenci? Kako kolegi?

Varen prostor za mlade hkrati pomeni prostor učenja, kjer so poskusi del vsakdana, iz napak in uspehov pa se učijo za prihodnost. To včasih pomeni tudi to, da bo mentor opazoval, kako se bo nekaj, kar mladi delajo »sfižilo«, pa jih hkrati pustil, da naredijo največ, kar lahko, potem pa poskrbel za primerno refleksijo in učenje iz nastale situacije.

Tolerirati nejasen izid

Delo z mladimi in izkustveno učenje nikoli nima povsem predvidljivih rezultatov. Vemo, kam želimo, mlade podpiramo, da bi se razvijali v aktivne državljane kot si predstavljamo, da naj bi bili, ker pa je proces poln spremenljivk, na katere nimamo vpliva, se moramo sprijazniti s tem, da bomo rezultate svojega dela težko (če sploh kdaj) merili. Prav tako ne vemo, ali bo naše delo obrodilo sadove pri posamezniku, ali bo naša podpora dovolj, ali je v resnici pripravljen sprejeti odgovornost nase...

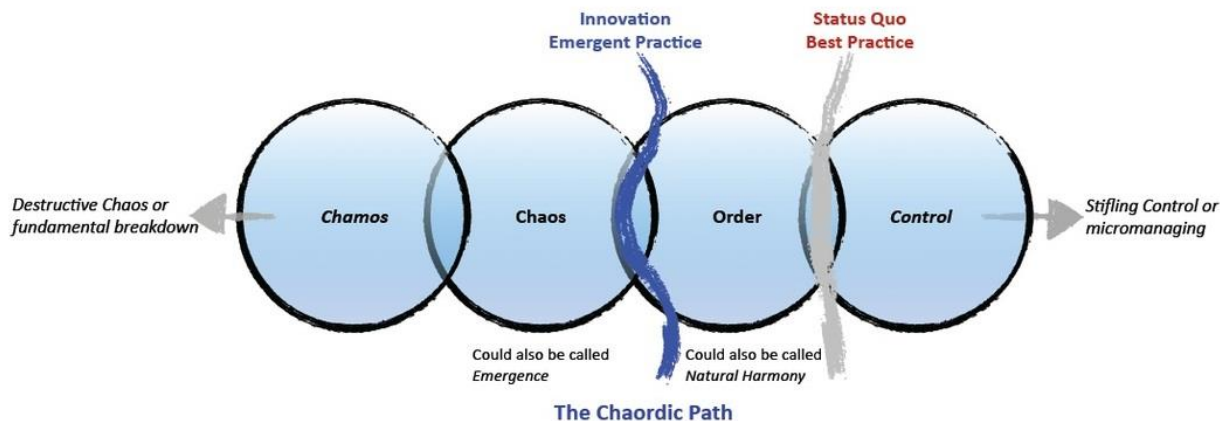
Tudi takrat, ko mladi delajo (npr. raziskujejo neko stanje), so njihovi rezultati lahko zelo nepredvidljivi in v neskladju z našimi predstavami. Ker podpiramo kritično mišljenje mladih, je na nas, da se pripravimo, da jih bomo podprli tudi takrat, ko bodo na dan prišli s predlogi, ki jih nismo pričakovali in za katere nismo prepričani, da bi jih sami zagovarjali. Pričakovanje neznanega je pogosto eden od največjih izzivov za mentorje.

Ples med redom in kaosom

Kaos, nejasnost, zmeda, negotovost ... so le redko stanja, ki bi jih želeli ustvarjati v šolskem okolju. Pa vendar je ravno to tisto, kar želimo za doseganje sprememb. Obstoječi red vzdržuje sam sebe, na robu med redom in kaosom pa lahko iščemo nove možnosti, ki bi pomenile spremembe. Ker pa je kaos nepredvidljiv in zahteva veliko budnosti in energije, si želimo reda, ki ponuja predvidljivo varnost. Zato veliko pogosteje kot kaos iščemo dobre prakse, ki bi naš ustvarjeni red še optimizirale, utrdile, izboljšale... Da bi se izognili kaosu, svojo energijo usmerjamo v več kontrole, ta pa ščiti obstoječi red.

Kaos sam po sebi ni ogrožujoč, dokler v njem veljajo osnovna pravila. Če pa vsa pravila popolnoma odpovedo, se kaos lahko sprevrže v nevarno okolje. Zato vedno iščemo ravnotežje med kaosom in redom, med pretirano kontrolo in okoljem brez pravil.

Ko mladi raziskujejo stanje (trenutni red) in iščejo nove možnosti, se skupaj z njimi premikamo med redom in kaosom. Ostati (z njimi) v pričakovanju neznanega je tako ena od ključnih vlog mentorja.

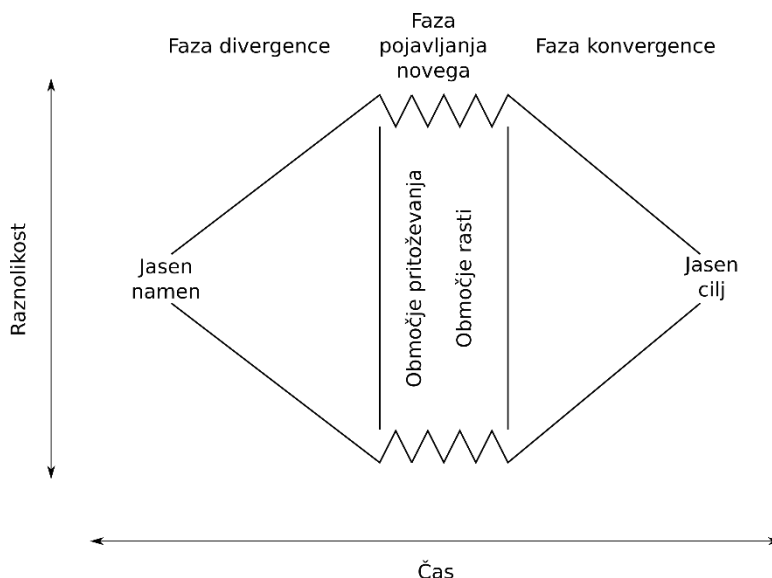

Konvergenca in divergenca v procesu

Priprava mladih na otroški parlament, tako kot drugi procesi, sledi vzorcu dihanja. Na začetku procesa se skupaj lotimo raziskovanja možnosti, odkrivanja sedanjega stanja, močnih in šibkih točk obstoječega reda (vdih) ... Temu sledi obdobje, ko ne odkrivamo več novega, skozi čas pa se začno pojavljati prvi obrisi novih idej, priložnosti, rešitev (polna pljuča) ... Ko se rešitve začno kazati, jih počasi združujemo v vedno jasnejšo, konsistentno celoto in predstavimo kot predloge zaključkov procesa (v tem primeru zaključke otroškega parlamenta - izdih). Vse tri faze v procesu so pomembne, če želimo dobre rezultate, saj vsaka faza ne nagovori vseh vključenih na enak način. Ljudje, ki raje raziskujejo, se dobro počutijo v fazi divergence. Širina oziroma globina informacij se povečuje, vedno bolj se izrisuje celoten sistem in tisti, ki jih to pritegne, v procesu uživajo. Tisti, ki pa se bolje počutijo v fazi konvergence, ko jim je jasno, kam gredo in potem izboljšujejo pot, se v prvi fazi počutijo slabo, zablestijo pa v trenutku, ko jim postane jasen cilj. Ljudje, ki se bolje počutijo v fazi konvergence, skupino usmerjajo v združevanje informacij in iskanje ciljev, med tem, ko bi se ljubitelji divergence še vračali v raziskovanje in odkrivanje novih aspektov. Ta notranji boj je pogost v skupinah, zato moramo kot mentorji paziti, da dajemo dovolj prostora obema strujama ter da proces pojasnujemo tako, da so ga udeleženci zmožni razumeti.

Poleg usmerjanja procesa v divergenco ali konvergenco pa poseben izziv za vse udeležene predstavlja faza pojavljanja novega. Skupina v to fazo vstopi takrat, ko ima občutek, da so odkrili že vse, kar se je odkriti dalo, hkrati pa še ne vidijo rešitev in ne prepoznavajo ciljev, h katerim bi se usmerili. To je čas, ko mora vsak posameznik dosedanje znanje premleti, rešitve pa se začno pojavljati pri vsakem posebej, povsem nepričakovano, kot rezultat podzavestnega ukvarjanja z vsebino. Ideje se pogosto pojavljajo v času počitka, izven časa za delo, ... Za skupino je najpogostejša ta faza najbolj stresna, saj bi si člani želeli korakov naprej, pa jih še niso sposobni narediti. Zato se pogosto pritožujejo, čas se jim zdi nesmiselno porabljen, hkrati pa se dogaja rast novih idej, ki jih še ne zaznavajo. Vloga

mentorja je, da fazo v skupini prepozna ter da člane podpre, da lažje zdržijo v času čakanja na nejasen izid procesa.

Dialog, diskusija in debata

Vsi trije pojmi govorijo o oblikah pogovorov, vsak od njih pa predstavlja točno določen način pogovora, zato med seboj niso zamenljivi, čeprav jih v prostem govoru ljudje pogosto uporabljajo kot sopomenke.

Dialog je pogovor enakovrednih udeležencev in je prostor soustvarjanja vsebine. V procesu priprave na otroški parlament se z dialogom najpogosteje srečujemo v začetku faze divergences, kjer udeleženci procesa vanj vstopajo z raznolikimi mnenji, iz katerih sestavljamo široko skupno mnenje skupine oziroma skupinski pogled na obravnavano tematiko.

Diskusija je najpogostejša v drugem delu faze divergences. Je pogovor, v katerem poglobljeno obravnavamo ožjo temo in poskušamo odkriti, kaj so predpostavke, na katerih sloni naše razumevanje pojava. Gre za analitični pristop k vsebini.

Debata je oblika pogovora, v katero so vključene vrednostne sodbe. V debati poskušamo z argumentacijo prepričati sogovornike v spremembo mnenja. Najpogostejša je v fazi konvergence, ko iščemo zaključne skupne odgovore na prepoznane izzive oziroma se usklajujemo okrog ciljev in prioritet.

O čem se je v šolskem polju mogoče pogovarjati in o čem ne?

Kot smo omenili že v delu o redu in kaosu, morajo veljati v procesu iskanja rešitev osnovna pravila, ki nam dajejo oporo. Tako kot imamo na nogometnem igrišču črte, ki označujejo konec igralnega polja, je potrebno zamejiti tudi prostor za raziskovanje in spreminjanje izbrane teme (v primeru 2017/18 gre za šolsko polje). V šolskem prostoru se ne moremo

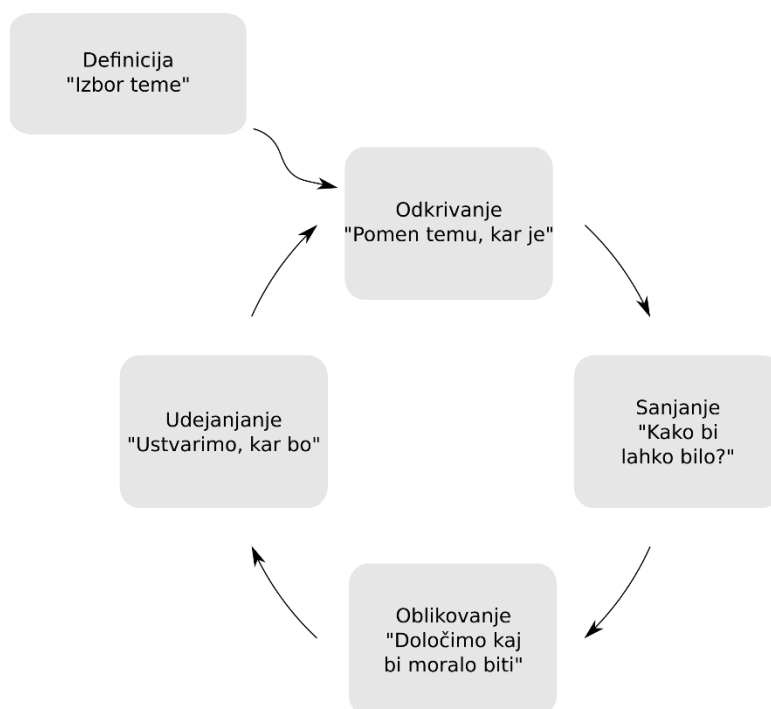
pogovarjati o vsem, saj so nekatere vsebine jasno urejene s predpisi (prepoved kajenja, obvezna osnovna šola, devetletka, minimalna višina ograje na stopnišču ...). Del pravil življenja in dela na šoli pa se oblikuje znotraj šole same in o tem delu je mogoče razpravljati. Kljub temu, da je o redu mogoče razpravljati, to ne pomeni, da bodo vse spremembe, ki jih predlagajo učenci, tudi sprejete. Skozi spoznavanje omejitev se mladi srečujejo in spoznavajo s strukturo delovanja javnega sektorja in s tem državnega aparata, kar prinaša pomembne izkušnje o aktivnem državljanstvu in njegovem dosegu. Vloga mentorjev je, da mlade podpiramo pri raziskovanju, oblikovanju predlogov sprememb, pa tudi pri zagovorništvu sprememb v lokalnem okolju in širše.

Pozitivno poizvedovanje (Appreciative inquiry - AI)

Slovenska kultura je obrnjena v preteklost. Ukvarjamo se s tem, kaj se je zgodilo, kdo je storil kaj in kaj bi bilo, če bi bilo takrat drugače ... in medtem, ko preteklosti posvečamo veliko pozornosti, o prihodnosti (pre)redko razmišljamo.

AI je proces usmerjanja pozitivnih sprememb v organizacijah in sistemih. Osnovna predpostavka je razmeroma enostavna: vsak sistem dela nekaj prav ali na pravi način. AI metoda pa je način nadgradnje pozitivnih pristopov za nadaljnji razvoj. Gre za strukturiran dialog o novi, skupni in boljši prihodnosti podjetja, organizacije, sistema. Za posebej učinkovito se je metoda izkazala v sklopu komuniciranja in uveljavljanja sprememb v okoljih, kjer je ta praviloma pričakana z veliko mero skepse in cinizma, odporov in negativnih odzivov (»Saj se nič ne da!«). Pri tem ne zadošča zgolj razumsko poznavanje vsebine strategije, ampak v prvi vrsti osebna čustvena zavezanost in pripravljenost posameznika prispevati svoj delež njeni realizaciji v dnevni praksi!

Bistvo metode je v tem, da z njo odpiramo in podpiramo kolektivno, skupno inteligenco, pozitivne izkušnje, ustvarjamo skupne vrednote, prenašamo znanje in na ta način spreminjamo organizacijsko kulturo organizacije - ustvarjamo želene spremembe. Metoda spodbuja konstruktivni dialog in kolektivno predstavo o novi, boljši prihodnosti. Gre za ustvarjanje delovne in kreativne kulture, kjer se napredek gradi na pozitivnih primerih in dobrih izkušnjah, na dobrem delovanju, na katerega so lahko ponosni vsi sodelavci organizacije. Običajno se udeležencem procesa ponudi »slogan ali moto« za razmišljanje, ki predstavlja skupno vodilo procesa (BBC je npr. uporabil slogan »Just Imagine«), ki že usmerja razmišljanje udeležencev v določeno želeno smer! Z analiziranjem slabih primerov se načeloma ne ukvarjamo, se jim ne posvečamo in ne dopuščamo, da bi energija udeležencev zašla v to smer. Nadgrajevanje uspešnosti in učinkovitosti sistemov ter doseganje izboljšav je namreč možno le, kadar le-to sloni na dobrih praksah.

Praviloma se proces odvija v štirih korakih:

1. **ODKRIVANJE.** Udeleženci se med seboj pogovarjajo, najpogosteje v obliki strukturiranih intervjujev, o tem, kaj sodelavci v organizaciji oz. sistemu počnejo najbolje. Izmenjujejo si zgodbe in izkušnje, analizirajo okoliščine, ki so pripeljale do uspeha. Situacije skušajo opisati na kar najbolj »bogat« in pozitiven način.
2. **SANJANJE.** Udeležence spodbujamo k sanjanju, predstavljanju, kaj bi po njihovem mnenju najbolje delovalo tudi v prihodnje, glede na ugotovitve iz prve faze.
3. **OBLIKOVANJE.** Določeno skupino (ali več skupin) udeležencev povabimo k oblikovanju načinov, kako bi predlagane pobude lahko dosegli, k načrtovanju in prioritetiziranju ukrepov in procesov, ki bi lahko bili uspešni.
4. **UDEJANJANJE.** V zadnji fazi skušamo izvesti izbrane konkretne ukrepe. Gre za eksperimentiranje in improviziranje. Oblikujejo se skupine, ki poskušajo nadgraditi oblikovane ukrepe iz prejšnje faze in nadaljujejo z AI procesom.

Kje najti več o opisanih temah?

Zgoraj opisane vsebine v veliki meri izhajajo iz metodologije Umetnost gostiteljstva – »The art of hosting communication that matters«. Umetnost gostiteljstva je način, kako ustvarjamo skupinska srečanja, ki pomagajo ljudem, da skupaj dobro delajo, ustvarjajo in to prenašajo v lastno dejavnost. Dober gostitelj zagotovi, da je za ljudi poskrbljeno, da lahko delajo skupaj kar najbolje.

V umetnosti gostiteljstva se uporablja preplet participatornih orodij (svetovno kavarno, tehnologijo odprtega prostora, delovanja v krogu, proakcijsko kavarno, grafično zapisovanje, teorijo U itd.), ki pomagajo skupinam, da se hitro povežejo, pridejo do globokih pogovorov in pozneje do dejavnosti ter spodbujajo samoorganiziranje skupin. »Umetnost« v imenu nakazuje, da ni recepta ali niza orodij, ki bi vedno delovali. Temelji na prepričanju, da je pogovor način za spreminjanje. Vprašanja so osnovna v umetnosti gostiteljstva, saj pomagajo odkrivati globlje, dopuščajo bogate pogovore in iščejo modrost.

*Nasvidenje na 28. nacionalnem otroškem parlamentu!
Foto: Jaka Fefer*

Prispevek se nanaša na 2. del izobraževanja

Katja Bizjak, univ. dipl. soc. ped., trener in coach

Peskovnik

katja.bizjak@peskovnik.org

ŠOLA ZA ŽIVLJENJE – KAKO (SE) UČITI NA DRUGAČEN NAČIN?

Otroški parlamenti živijo 27 let. Kot vsak mladostnik, ki zraste v odraslega, se tudi Otroški parlamenti sprašujejo: »Kje sem in kam grem? Kam vodi moja pot? Kako ostati zvest sam sebi in se prilagajati nenehnim spremembam v zunanjem okolju? Kako slediti dogajanju v družbi, tehnološkemu razvoju in novejšim generacijam otrok?«

Čas, v katerem živimo

Vstopili smo v vznemirljiv čas človeške zgodovine. Do sprememb prihaja bolj pogosto kot kadarkoli doslej in prihodnost je vse bolj nepredvidljiva. Edino, kar zagotovo vemo o prihodnosti je, da bodo spremembe še hitrejša in da bo vse še bolj nepredvidljivo.

Rafael Ramirez and Angela Wilkerson sta v knjigi *Strategic Reframing* današnji svet označila s kratico »TUNA«, ki opisuje naslednje značilnosti:

- **Turbulence** – neprestani pretresi
- **Uncertainty** - negotovosti
- **Novelty** - novosti
- **Ambiguity** - dvoumnosti

Kontekst

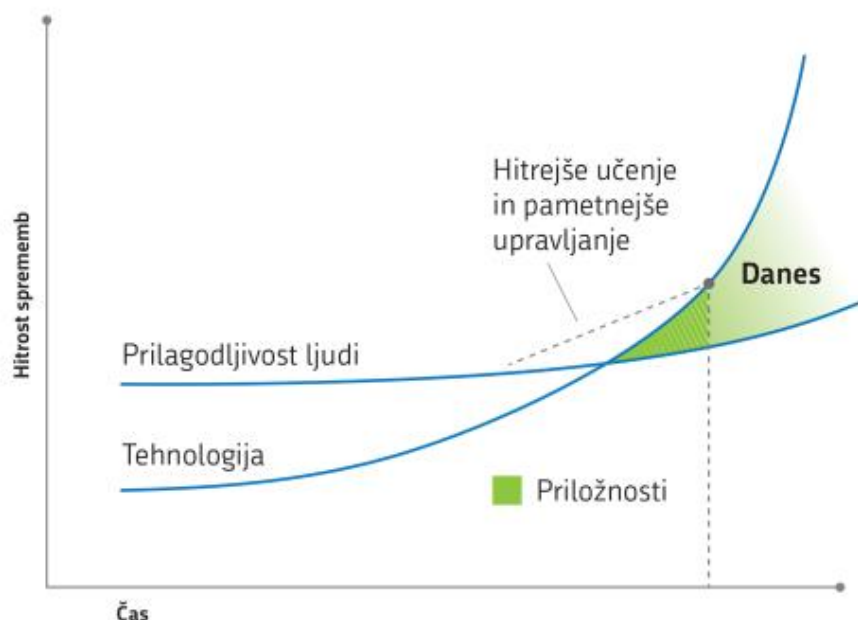
Vir: SVRK, 2017

V negativno zanko/spiralo pa nas vodijo tudi pomanjkanje **kritičnega razmišljanja** in **konstruktivnih interakcij** ter gnev današnjega dne, navade nezaupanja (osebno, medosebno, institucije) in strah pred negotovostjo.

Tisto, na kar lahko vplivamo, smo le mi sami in naš način prilagajanja na spremembe. Prav zato je vseživljenjsko učenje in tisto, česar se je potrebno še naučiti, ključ do uspeha, ki lahko vsakomur spremeni življenje.

Tehnološki razvoj je že sedaj prehitel našo sposobnost prilagajanja in eden izmed načinov, ki nam omogoča izhod iz trenutne situacije, je UČENJE.

VENDAR KAKŠNE VRSTE UČENJA?

Vir: SVRK, 2017

Kaj pa je učenje? V kulturi, ki jo živijo v frizerskih šolah Paul Mitchell, učenje dojamejo kot glagol ali kot dejavnost, ki jo lahko opazujemo. Verjamejo, da je prava definicija učenja »sprememba v obnašanju«. **Ko nekaj znamo in tega nikoli ne uporabimo, ali to pomeni, da smo se te stvari dejansko naučili? Kako lahko »merimo« naučeno?**

V naši družbi se učenje najbolj pogosto povezuje z izobraževanjem. Izobraževanje razumemo kot proces, v katerem iz individualnega vstopamo v družbo. Je orodje, s pomočjo katerega se posameznik socializira v delujočega člana dane družbe. **Tak posameznik potem posledično soustvarja in vpliva na svoje okolje, na družbo in njene institucije.**

Da bi mogli bolje razumeti proces učenja skozi različne vrste izobraževanja, je dobro, da se seznanimo z različnimi oblikami izobraževanj ter vzpostavimo povezavo med njimi.

Oblike izobraževanja:

(povzeto iz Priročnika za mladinske voditelje, Cepin, M., 2014)

Formalno izobraževanje je strukturiran izobraževalni sistem, ki poteka od osnovne šole do univerzitetne ravni, vključuje pa tudi sistem tehničnega in poklicnega izobraževanja (Gomes idr., 2012;31-32). V formalnem izobraževanju poteka organiziran, načrtovan in strukturiran učni proces, temelječ na učnih ciljih, ki so postavljeni od zunaj, na neki višji ravni, kot je državni kurikulum ali ministrstvo, pristojno za izobraževanje. Formalno izobraževanje se zaključi s splošno priznano diplomo ali kvalifikacijo (Bakovnik in Beočanin, 2010:19).

Neformalno izobraževanje je organiziran, načrtovan in strukturiran učni proces, ki temelji na učnih ciljih. Osebam daje priložnost, da razvijajo svoje kompetence ter t.i. »mehke veščine«. Posebnost neformalnega izobraževanja je ta, da so udeleženci akterji v samem procesu, so arhitekti lastnega učenja (Porcaro idr., 2010:6). **Metode neformalnega izobraževanja so v primerjavi z metodami v formalnem izobraževanju bolj raznolike, usmerjene tudi v skupinsko učenje, participativno zastavljene in večinsko temeljijo na izkušnjskem učenju.** Odnosi med učitelji in učenci so interaktivni, poglobljeni in nehierarhični. Pri načrtovanju posamezne izobraževalne aktivnosti se upošteva različne učne tipe posameznikov, teorije o učenju in druge karakteristike, ki nam narekujejo zelo poglobljen pristop do tega, kako najbolj spodbuditi posameznika in skupino, da se uči, razmišlja kritično, ustvarja,... Učni proces je zasnovan tako, da spodbuja dejavnost, samoiniciativnost in proaktivnost vsakega vključenega posameznika posebej. Tudi učitelj je učeča se oseba, ki se uči od udeležencev in s tem vsak udeleženec nastopi v vlogi »učitelja«. **Na ta način udeleženci nosijo večjo odgovornost za svoje učenje, za skupino in za celoten proces.** Tako preko neformalnega učenja razvijamo kompetence v vseh treh razsežnostih: pridobivanje novega znanja, osvajanje novih veščin in krepitev vrednostnega okvirja posameznikov ter njihov odnos do predmeta učenja.

Priložnostno učenje je neorganizirano, ni načrtovano in ni v naprej strukturirano, je spontano, se odvija v vsakdanjih situacijah in interakciji z ljudmi. Rezultat priložnostnega učenja predstavljajo znanja in spretnosti, ki jih pridobimo kot t.i. stranske učinke življenja in delovanja. Odvija se znotraj družine, socialnih omrežij, v vsakdanjem življenju, preko medijev, ipd. V veliki meri temelji na izkustvu, kot npr. učenje na napakah (Bakovnik in Beočanin, 2010:19).

Izkustveno učenje: Pomen pojma izkustveno učenje najbolje opiše star kitajski pregovor, ki pravi: »Povej mi in bom pozabil, pokaži mi in se bom spomnil, vključi me in bom razumel.«

Izkustveno učenje je način, kako se povežeta teorija in praksa, bistveno vlogo pa ima seveda osebna izkušnja, saj je **za izkustveno učenje značilno, da se najbolje učimo, če nekaj naredimo sami** (Garvas, 2010). Pri izkustvenem učenju gre za neposredno srečanje s pojavom in ukrepanjem v resnični situaciji, ne več samo za razmišljanje o pojavu ali o možnosti, da bi nekaj naredili v določeni situaciji. Posameznik je lahko v procesu izkustvenega učenja sam ali pa v interakciji z drugimi ljudmi. Nekateri se uspešneje učijo tako, da se učenje začne pri konkretni izkušnji, potem pa sledi razmišljanje o dani situaciji ter učenje na abstraktni ravni. Drugi pa se raje najprej poučijo, nato pa znanje utrdijo z osebno izkušnjo. Izkustveno učenje temelji na konkretnih osebnih izkušnjah, vsak posameznik pa v nove izkušnje vstopa z že nekim predznanjem, prejšnjimi izkušnjami, svojimi teorijami ter svojo osebnostjo.

Vodenje aktivnosti v zvezi z Otroškim parlamentom mentorju omogoča povezovanje formalnega izobraževanja z metodami neformalnega izobraževanja, priložnostnega učenja in izkustvenega učenja, kjer učni proces upošteva:

- da je učenje dialoški proces, kjer se učitelj in učenec nenehno uči in poučujeta v medsebojnem odnosu;
- da znanje ni absolutno in dano od zunaj, temveč znanja nenehno nastajajo;
- da je učenje sodelovalni in skupinski proces (znanje kroži in se črpa znotraj skupine udeležencev);
- da raznolikost v metodoloških pristopih in uporabljenih metodah podpirajo učenje kot participativen proces, ter omogočajo doseganje ciljev vsakega posameznika posebej, ki se znotraj njih lahko izrazi kot učeča se oseba;
- da je učenje participativen proces, znotraj katerega so učenci glavni akterji lastnega učenja, sooblikujejo učni proces in vplivajo na zastavljene cilje;
- da je učenje celostni proces, ki zaobjame posameznikovo telesno, socialno, čustveno, motivacijsko, razumsko, duhovno in moralno dimenzijo. Povezuje naučeno z življenjem in upošteva pestrost, izkušnje, znanje in veščine, ki jih udeleženci delijo. Več dimenzij upoštevamo, bolj celostno pristopimo in omogočimo globlje učenje.

KAKO TOREJ UČITI, DA NE POUČUJEMO?

VKLJUČIMO OTROKE!

1. Omogočite otrokom čim več učnih izkušenj, pri katerih so aktivni soustvarjalci.
2. Bodite moderator namesto učitelj.
3. Namesto razlage raje sprašujte!

4. Vodite otroke po poti, da sami pridejo do cilja.
5. Postavite sebe v drugi plan! Črpajte iz otrok in njihovih znanj/izkušenj.
6. Opolnomočite otroke in jim prepustite del izobraževalnega procesa.

OD POUČEVANJA DO MODERIRANJA

Naloga moderatorja je, da iz posameznih članov skupine izvabi znanja in ideje, da jim pomaga, da se učijo drug od drugega ter da razmišljajo in delujejo skupaj.

NE

1. **debatirajte** o temi,
2. vsiljujte metod in načina dela,
3. ukvarjajte se z **vsebino**,
4. dajajte **odgovorov**,
5. **poučujte**,
6. **bodite otrokom na poti**,
7. **usmerjajte otrok k problemom**,

DA

1. vzpostavite **dialog** med učenci!
2. širite obzorja, nakazujte **možnosti**!
3. vodite/usmerjajte **proces**!
4. zastavljajte **vprišanja**!
5. moderirajte!
6. dajte jim prostor!
7. usmerite jih k ciljem/rešitvam!

(povzeto po E-PRIROČNIK ZA MENTORJE/-ICE IN KOORDINATORJE/-KE OTROŠKIH PARLAMENTOV®, ZPMS, 2016)

KAKŠNE AKTIVNOSTI UPORABITI PRI VODENJU OTROŠKEGA PARLAMENTA?

Izberite aktivnosti, ki bodo ustrezale zanimanju vaše skupine otrok.

- *Pogovorne aktivnosti:* njihov namen je spodbuditi sodelovanje. Uporabite jih, kadar želite, da se udeleženci bolj poglobijo, se domislijo različnih možnosti ali prispevajo predloge.
- *Zabavne aktivnosti:* njihov namen je, da skozi zabavne metode otroci razmišljajo o določeni temi (npr. naredimo rap pesem, prikažemo s hip hop plesom...).

- *Igra vlog:* uporaba igre vlog v skupini vodi k poglobljenim pogovorom o tematiki, hkrati pa omogoča simulirano izkušnjo v varnem okolju in preizkušanje različnih načinov vedenj.
- *Aktivna raziskava:* ta aktivnost vključi otroke v kreativno zbiranje podatkov o določeni tematiki in spodbudi njihovo aktivnost. Uporabite lahko intervjuje, anketne vprašalnike, opazovanje, pregledovanje in kontroliranje (npr. koliko »česa« je v našem lokalnem okolju).
- *Poročanja:* otroci sami pripravijo plakat, referat, povzetek in ga predstavijo ostalim. Postanite novinarji za en dan.
- *Kreativne aktivnosti:* kreativne aktivnosti povezujejo obe polovici možganov in omogočajo celostno učenje. Uporabite časopise/revije, slike, besede, lego kocke, plastelin, različne kreativne materiale, materiale iz narave itd.
- *Uporaba modernih medijev:* mediji, kot sta telefon in računalnik, so realnost današnje generacije otrok. Učite jih varne uporabe le-teh in jih opozarjajte na možne zlorabe. Posnemite osveščevalni filmček in ga objavite na Youtubu. Naredite Facebook skupino.